

แนวทางการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์

The Approach for the Sub-district Tambon Council's Roles in Empowering the Community in Nakhonsawan Province

วรภพ วงศ์รอด

Varapop Wongrod

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand

E-mail: viratwongrod_4@hotmail.com

Received : July 13, 2019

Revised : July 16, 2020

Accepted : August 10, 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพ บทบาทของสภาองค์กรชุมชนและแนวทางการพัฒนา บทบาทสภาองค์กรชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ โดยการ ศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและการศึกษาเชิงคุณภาพ ประชากรกลุ่มตัวอย่างสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม การถอดบทเรียนและการจัดประชุม เชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติและวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพความเข้าใจในบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบล ได้แก่ ด้านการ จัดเวทีกลางปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่น ด้านประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในชุมชน และท้องถิ่นและด้านการเชื่อมโยงการทำงานอยู่ในระดับมาก และด้านการส่งเสริมและสนับสนุนอยู่ใน ระดับน้อย ส่วนบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในตำบล ได้แก่ การมีส่วนร่วมเวทีปรึกษาหารือเกี่ยวกับการบริหารงานสภาองค์กรชุมชน การดำเนินการประสานงานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการมีส่วนร่วมเสนอแนะปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือความต้องการ ของประชาชนต่อหน่วยงานในท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก และการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุน ความรู้สมาชิกองค์กรชุมชน การดำเนินงานโครงการ/กิจกรรม การแสดงความคิดเห็นและร่วมหารือต่อการ ดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ กลไกการรับฟังปัญหาและเสนอปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนต่อองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่การประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานใน ท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในการบริหาร จัดการร่วมกับภาคีเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

บทเรียนและแนวทางการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากสภาองค์กรชุมชนตำบล ๓ แห่ง ใช้กลไกสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเวทีปรึกษาหารือ การประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และเสนอแนวทางแก้ปัญหาต่อหน่วยงานในท้องถิ่น เน้นกระบวนการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่และเชิงประเด็น เช่น การจัดการตลาดชุมชน การจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน และการจัดการป่าชุมชน เป็นต้น สำหรับแนวทางการพัฒนาบทบาทสภาองค์กรชุมชน (๑) กำหนดนโยบายร่วมกับองค์กรท้องถิ่นและท้องที่ สร้างจุดร่วมความคิด อุดมการณ์ และการทำงานร่วมกันในโครงการร่วมกัน (๒) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อองค์กรท้องถิ่นและองค์กรในระดับพื้นที่ (๓) การพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนเพื่อเป็นพลังในการจัดการตนเองร่วมกันของตำบล (๔) สภาองค์กรชุมชนเป็นจุดเชื่อมพลังในชุมชนท้องถิ่นเน้นการทำงานเชิงพื้นที่และเชิงประเด็น (๕) การพัฒนาความร่วมมือ ข้อตกลง สร้างวัฒนธรรมการพัฒนาที่เน้นเชิงพื้นที่หรือเชิงประเด็น (๖) การพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนในด้านการบริหารจัดการและการปฏิบัติการ

คำสำคัญ: สภาองค์กรชุมชน; แนวทางการพัฒนา; บทบาทของสภาองค์กรชุมชน;
การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

Abstract

This research aims to study the status and role of the council of sub-district community organization and the role development approach of the council for sub-district community organization in strengthening community in the areas of Nakhon Sawan province. It is a combination of quantitative research and qualitative research. The sample group was selected from the members of council of community sub-district organization in Nakhon Sawan province. The questionnaire, group discussion, lessons learned, and a workshop were used as tools data collection. The gathered data were analyzed by statistical methods and content analysis technique.

The study indicated that status of the understanding of the role of the council of sub-district community organizations found that aspects of the cooperation with the authorities in the community and the linkage of working were noted at high level, whereas aspect of promotion and supporting was rated at a low level. The role of the council of sub-district community organizations in promoting strengthening of community in sub-districts, Including participation on discussions about the administration of the council community organizations, the coordinated action with relevant agencies and to contribute the problem and solutions the problems, to provide for the

public with local agencies were found in high level. While participation in the promotion and support the knowledge of community organization members, participation in the projects or activities, show your comment and discuss joint activities or project, participation as a mechanism to listen to the problems and issues related to the proposed community organizations, and coordination and co-operation with the local authorities were found at least level, and barriers in the implementation of the enterprise community management exposes associate with a network of government agencies, the local government as a whole were ranked at moderate level.

Lessons and approach of development of community-based organizations to be strengthened in three areas as a mechanism driven by the role of the consulting stag, coordination with other agencies and solve the problems of the delay for local residents With an emphasis on problem solving and spatial issues, for example management of the community market, the welfare fund management community, forest management, community forest management etc. The approaches for the development of the role of the council of community organizations: (1) Policy making with local residents and local organizations to create a common ideology, ideas and work together. (2) Preparation policy recommendations for local residents and local organizations. (3) Development capacity of community organizations to manage their power-sharing. (4) Making the Council a community organization in the spatial and functional issues in community. (5) Development of cooperation, agreement, and develop a culture that emphasizes space and commercial issues. (6) Development capacity of community organizations in the management and operations.

Keywords : Sub-district council; Development guidelines;

Sub-district council's roles; Empowering the community

บทนำ

การพัฒนาประเทศใน ๕ ทศวรรษที่ผ่านมา ภาครัฐมีบทบาทความสำคัญในการแก้ไขปัญหาของประเทศ โดยเน้นกระบวนการทำงานที่รวดเร็ว อาศัยขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติงาน การติดตาม และประเมินผล ทำให้ปิดช่องทางการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ส่งผลให้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นไม่ได้รับการแก้ไข อีกทั้งการสร้างค่านิยมการพึ่งพารัฐมากกว่าการพึ่งพาตนเอง ภาครัฐจึงกลายเป็นผู้จัดสวัสดิการสังคมแทนชุมชนแทบทั้งหมด เป็นเหตุให้ความเป็นชุมชนค่อย ๆ สูญสลายไป^๑ ในขณะที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ กำหนดกรอบการพัฒนาและทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคง และยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ระยะยาว “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ของประเทศ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม ในทางเศรษฐกิจและสังคม การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและ บริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ ชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้^๒ แต่ด้วยปัญหาสังคมซับซ้อน ภาครัฐอ่อนแอขาดธรรมาภิบาล อำนาจรัฐถูกใช้เพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนและระหว่างประชาชนกับประชาชนมีช่องว่างมากขึ้น

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ท้องที่ ชุมชน และสถาบันการศึกษา มีการจัดการทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ ใช้พื้นที่กลางเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมหาแนวทางแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง โดยที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์อันดีภายในชุมชน มีการสรรหาผู้นำที่เป็นทางการโดยไม่ต้องเกิดการแข่งขันก่อให้เกิดความขัดแย้งแตกแยก เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในการร่วมกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่น^๓ ซึ่งพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ มีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมให้ชุมชนสังคมรากฐานเกิดความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืนระยะเวลากว่าทศวรรษสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้วางแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนางานของสภาองค์กรชุมชนตำบลโดยมุ่งเน้นให้เครือข่ายองค์กรชุมชนในระดับจังหวัด ดำเนินการรวบรวม

^๑ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **ชุมชนนิยม : ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชัคเชสมิเดีย จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๙๓ – ๙๔.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.nesdb.go.th [๒๔ กันยายน ๒๕๖๐].

^๓ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, **สภาองค์กรชุมชน รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**, เอกสารประกอบงานมหกรรมวิถีพลังไท ๒ วันที่ ๑๓-๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ณ สวนอัมพร, กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

และรับรองข้อมูลชุมชนร่วมกันในเวทีประชุมระดับหมู่บ้านตำบล โดยอาศัยสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเวทีเชื่อมโยงงานพัฒนาด้านต่างๆ ของชุมชน เกิดการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานและกฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมถึงพัฒนาพื้นที่เรียนรู้สภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อการขยายผลโดยมีพื้นที่ที่แต่ละภูมิภาคได้วางเป้าหมายร่วมกันจากฐานงานพัฒนาเดิมในแต่ละจังหวัดและจากพื้นที่ที่เห็นว่ามีความเหมาะสมในการพัฒนาด้านต่างๆ เน้นความพร้อมและสนใจที่จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ทั้งนี้ พบว่า กลไกการขับเคลื่อนเพื่อเพิ่มพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กับประชาชนยังขาดการส่งเสริมจัดตั้งการสื่อสารสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง อีกทั้งการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านกฎหมายและการจัดระบบงานสนับสนุนภายในของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) รองรับ

แนวทางการพัฒนาบทบาทสภาองค์กรชุมชนตำบลในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน^๔ จำเป็นต้องอาศัยองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมและสนับสนุน โดยสภาองค์กรชุมชนตำบลมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของประชาชนและปัญหาต่อหน่วยงานในท้องถิ่น ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือการสร้างความเข้าใจให้กับคนในตำบลยอมรับสภาองค์กรชุมชนตำบลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณในการทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล ทั้งนี้สภาองค์กรชุมชนตำบลจำเป็นต้องทำงานเชิงรุกมีการสรุปบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาศักยภาพในการทำงานให้เกิดความเชี่ยวชาญการจัดเวทีประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการวางแผน การดำเนินงาน การติดตาม และประเมินผล อีกทั้งเพิ่มศักยภาพในการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และการวางแผนด้วยเจตนารมณ์ อุดมการณ์สภาองค์กรชุมชนตำบลการตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อแก้ปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นเครื่องมือในการทำงานพัฒนาเชิงประเด็นเน้นการจัดทำข้อมูลมีนักวิชาการนักพัฒนาเอกชน เข้าเสริมศักยภาพสภาองค์กรชุมชนตำบลยอมรับเป็นแนวทางในการพัฒนาที่สอดคล้องกับหลักการ ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในด้านต่างๆ **ประการแรก** การแสวงหาเครื่องมือเพื่อต่อสู้กับความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคม **ประการที่สอง** กฎหมายให้การรองรับต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมากยิ่งขึ้น **ประการที่สาม** ความบกพร่องของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน **ประการที่สี่** ข้อจำกัดของหน่วยงานราชการโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดจนขาดความยืดหยุ่นในการบริการสาธารณะ และ **ประการสุดท้าย** บทเรียนจากการเติบโตของภาคประชาสังคมในการเข้ามามีบทบาทต่อการเสริมสร้างกระบวนการทางการเมืองภาคพลเมือง

^๔ สุธิดา บัวสุขเกษม, “แนวทางการพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษาตำบลหนองประดู่ อำเภอลำลูกขัน จังหวัดกาฬสินธุ์”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).

^๕ ไททัศน์ มาลา และคณะ, “บทบาทในการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาเขตขอนแก่น ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๕), หน้า ๓๓-๓๖.

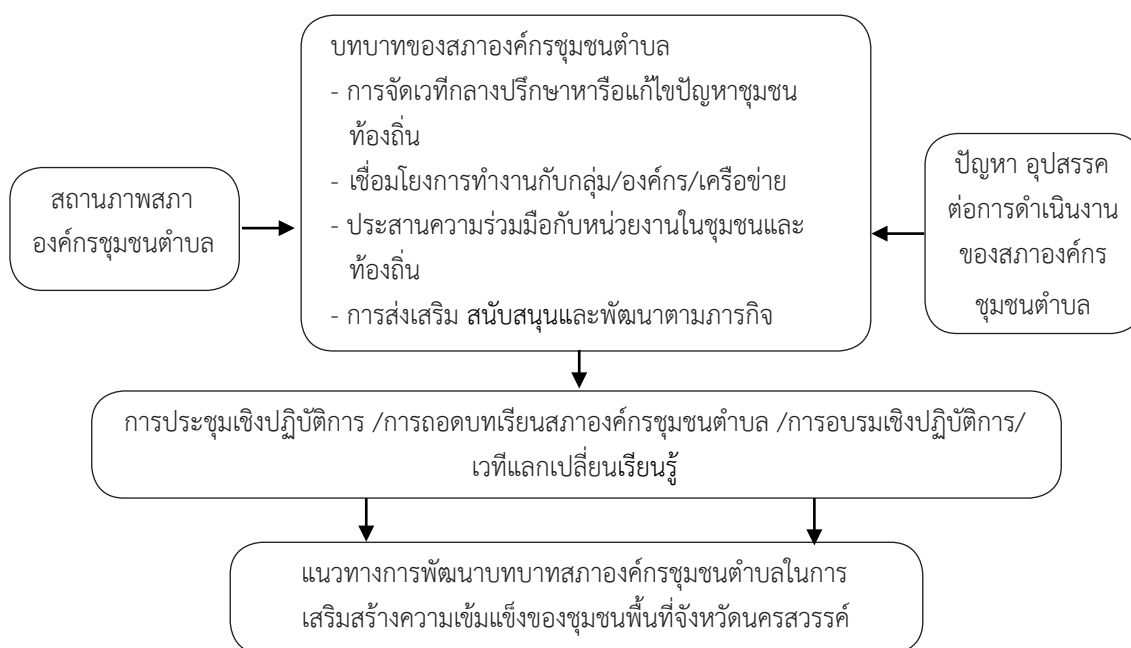
จังหวัดนครสวรรค์มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลจำนวน ๙๑ แห่งการดำเนินงานตามภารกิจ และหน้าที่ที่กำหนดในพ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ.๒๕๕๑ ในการสร้างกลไกความร่วมมือกับภาคีพัฒนา ในท้องถิ่นเพื่อการแก้ปัญหาของชุมชนในการฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ดwindทำกิน และ ทรัพยากรธรรมชาติเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นต่อโครงการของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมีการดำเนินการ มากน้อยแตกต่างกัน ดังนั้น การรับรู้ การตระหนักต่อสภาพและบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบล ในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ตลอดจนแนวทางการพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลต่อการ แก้ปัญหาในชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างไรและมีพื้นที่ต้นแบบที่ใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นกลไกสร้างการ เรียนรู้ พัฒนาต่อยอดในการจัดการปัญหาเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่ในเชิงรูปธรรมจึงนำมาสู่การวิจัย ในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพและบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนในพื้นที่ของจังหวัดนครสวรรค์

๒. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตเนื้อหา เนื้อหาที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปผู้ให้ข้อมูล สถานภาพสมาชิกชมรมชมชนตำบล ความเข้าใจในบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง การดำเนินงานตามบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบล ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนเนื้อหาข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แนวทางการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบลจากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การถอดบทเรียนสภาองค์กรชุมชนตำบลต้นแบบ การพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนาบทบาทสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ สภาองค์กรชุมชนตำบลในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๙๑ แห่ง โดยศึกษาจากฐานข้อมูลการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดนครสวรรค์ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๕๙ ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และการดำเนินกิจกรรมของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นต้นแบบโดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากสภาองค์กรชุมชนตำบลที่มีกิจกรรมต่อเนื่องมีผลการดำเนินงานที่ชัดเจน จำนวน ๓ แห่ง คือสภาองค์กรชุมชนตำบลเขาดิน สภาองค์กรชุมชนตำบลสระแก้ว และสภาองค์กรชุมชนตำบลวังบ่อ

๓. ขอบเขตประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลโดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล ๆ ละ ๔ คน ประกอบด้วย ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบล เลขาธิการสภาองค์กรชุมชนตำบลสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลที่เป็นผู้แทนกลุ่ม/ชุมชน และสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งหมดจำนวน ๓๖๕ คน

วิธีการดำเนินการวิจัย

๑. ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Method) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๙๑ แห่ง จากฐานข้อมูลการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ (พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๕๙) ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์โดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล ๆ ละ ๔ คน ประกอบด้วย ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลเลขาธิการสภาองค์กรชุมชนตำบลสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลที่เป็นผู้แทนกลุ่ม/ชุมชน และสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งหมดจำนวน ๓๖๕ คน

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๑ การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปผู้ตอบและข้อมูลการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนตำบลสถานภาพและบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบล การดำเนินงานตามบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในตำบล และปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลทั้งนี้ ได้ทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คำนวณหาค่าความเที่ยงตรง และค่าความน่าเชื่อถือโดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ๓๐ คน จากสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลในพื้นที่จังหวัดชัยนาท และนำแบบทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าความน่าเชื่อถือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach's Alpha Coefficient^๖ ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า ค่าความเชื่อมั่นของข้อคำถามเท่ากับ ๐.๘๘๔๙ ซึ่งแสดงว่ามีความเชื่อมั่นในระดับสูง

๓.๒ การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การสนทนากลุ่มระดมความคิดการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลในจังหวัด การถอดบทเรียนสภาองค์กรชุมชนตำบลต้นแบบ ๓ แห่ง ที่มีกิจกรรมการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนใน ๓ ด้าน คือด้านการจัดการตลาดชุมชน การจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน และการจัดการป่าชุมชนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งนี้ตรวจสอบข้อมูลตามหลักการของการวิจัยในเชิงคุณภาพใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)^๗ จากแหล่งที่มาของข้อมูลแต่ละด้าน คือ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) และด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) ทุกครั้งที่มีการรวบรวมข้อมูลจากการซักถามกับผู้ให้ข้อมูลหลักไปพร้อม ๆ กับการรวบรวมข้อมูล อาศัยการซักถาม การแลกเปลี่ยนคำถาม แยกแยะข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหา พร้อมกับดูความเพียงพอและสมบูรณ์ของข้อมูล โดยนำมาเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

^๖ สัตตาวัลย์ เพชรโรจน์ และ อัจฉรา ชานีประศาสน์, *ระเบียบวิธีการวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓๑.

^๗ สุภากร จันทวานิช, *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๓๓-๓๔.

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑. นำแบบสอบถามที่รวบรวมข้อมูลได้ มาประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลและใช้สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลโดยการแจกแจงความถี่ นำเสนอข้อมูลเป็นค่าร้อยละ

- คำถามเกี่ยวกับความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลและการดำเนินงานตามบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กำหนดน้ำหนักของเกณฑ์การให้คะแนน การคำนวณระดับคะแนนเฉลี่ย เป็น ๒ ระดับ ดังนี้

คำตอบ	ค่าคะแนน
เข้าใจ/ ทำ	๑
ไม่เข้าใจ/ ไม่ทำ	๐

ในส่วนนี้เกณฑ์การแบ่งระดับความเข้าใจ แบ่งเป็น ๒ ระดับ ได้แก่ ระดับน้อย คะแนนน้อยกว่าค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และระดับมากคะแนนมากกว่าค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ทั้งนี้ เมื่อได้ค่าร้อยละของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลและการดำเนินงานตามบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนแต่ละข้อคำถามแล้วนำค่าร้อยละมารวมกัน เพื่อหาค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยภาพรวมในแต่ละด้าน เพื่อวัดระดับความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลและการดำเนินงานตามบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

- คำถามระดับปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นคำถามลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ๕ ระดับ ได้แก่ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด ในส่วนนี้ได้ใช้เกณฑ์การคำนวณ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่องความกว้างของชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{๕ - ๑}{๕} = ๐.๘๐ \end{aligned}$$

ระดับคะแนนเฉลี่ยของระดับปัญหาและอุปสรรคส่งผลกระทบต่อบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมีชั้นของคะแนนเป็นเกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๒๑-๕.๐๐	ระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๔๑-๔.๒๐	ระดับมาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑-๓.๔๐	ระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๘๑-๒.๖๐	ระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐-๑.๐๘	ระดับน้อยที่สุด

๒. การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาบทบาทสภาองค์กรชุมชนตำบล การพัฒนาศักยภาพ และองค์ความรู้จากสภาองค์กรชุมชนตำบลต้นแบบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากการสนทนากลุ่ม การถอดบทเรียน และการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยทำการสรุปเป็นประเด็นตามกรอบแนวคิดการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๑. สถานภาพและบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนใน ๓ ประเด็น พบว่า

๑.๑ ความเข้าใจในบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๐๔ ($\bar{X} = ๑.๐๔$) เมื่อเทียบค่าเฉลี่ยแต่ละด้าน พบว่า ด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในชุมชนและท้องถิ่นและด้านการเชื่อมโยงการทำงานกับกลุ่มองค์กรและเครือข่ายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๑.๐๖$) ส่วนด้านการจัดเวทีกลางปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๑.๐๔$) ในขณะที่ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนตำบลอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๐.๙๘$) เช่นเดียวกัน

๑.๒ การดำเนินงานตามบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๑๖ ($\bar{X} = ๑.๑๖$) เมื่อเทียบค่าเฉลี่ยแต่ละด้าน พบว่า ด้านดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๑.๒๔$) ด้านมีส่วนร่วมในเวทีปรึกษาหารือเกี่ยวกับการบริหารงานสภาองค์กรชุมชนตำบลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๑.๑๘$) ด้านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาแนวทางการแก้ไขปัญหา หรือความต้องการต่อหน่วยงานในท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๑.๑๗$) ด้านมีส่วนร่วมในกลไกการรับฟังปัญหาเพื่อสนองปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๑.๑๕$) ด้านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้แก่สมาชิกองค์กรชุมชน ด้านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรม และด้านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมหารือต่อการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๑.๑๔$) ในขณะที่ด้านมีส่วนร่วมในการประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน ($\bar{X} = ๑.๑๒$)

๑.๓ ระดับปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งต่อชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๖๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการสภาองค์กรชุมชนตำบลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๖๗$) ด้านการดำเนินกิจกรรมและการทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๖๓$) ด้านการทำงานร่วมกับกลุ่ม องค์กรชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๗๔$) ในขณะที่ด้านการจัดการประชุมหรือจัดเวทีปรึกษาหารืออยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๕๑$)

๒. บทเรียนและแนวทางการพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของสภาองค์กรชุมชนตำบล ๓ แห่ง พบว่า (๑) การจัดการตลาดชุมชน โดยสภาองค์กรชุมชนตำบลเขาดิน ใช้เวทีพูดคุยปรึกษาหารือสภาพและสาเหตุปัญหาแนวทางการจัดการโดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดตัดสินใจ ในนโยบายที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนพัฒนาพื้นที่จำหน่ายผลผลิตพัฒนากลุ่มอาชีพ สร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ในตำบลยกระดับแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรม พัฒนาศักยภาพผู้นำ ประชาชน เด็กและเยาวชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และทำผังแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมสื่อประชาสัมพันธ์ ถอดบทเรียนครัวตำบล จัดตั้งตลาดชุมชนหน้าวัดเขาดินได้เป็นพื้นที่สร้างรายได้และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน จากความร่วมมือของวัดเขาดินได้ องค์กรบริหารส่วนตำบลเขาดิน สภาองค์กรชุมชนตำบลเขาดิน กำนันผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยราชการในพื้นที่ ตลาดชุมชน หรือ ตลาดประชารัฐ ท้องถิ่นสุขใจ หรือ “ตลาดเจ้าคะ” ยกระดับเป็นตลาดต้องชมแห่งที่ ๒ ของจังหวัดนครสวรรค์ในปัจจุบัน (๒) การจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยสภาองค์กรชุมชนตำบลสระแก้วจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนในปี ๒๕๕๒ การจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเน้นการมีส่วนร่วมด้วยคัดเลือกตัวแทนหมู่บ้านละ ๔ คน ทำหน้าที่ประสานงานการดำเนินงาน การคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน และในปี ๒๕๕๓ สภาองค์กรชุมชนตำบลสระแก้วได้เริ่มเข้ามามีบทบาทส่งเสริม อบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการบริหารกองทุนฯ การจัดทำระเบียบการจัดทำสมุดเงินฝากออมทรัพย์กองทุนสวัสดิการชุมชน การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายเงิน การจัดทำเอกสารการเบิกจ่ายเงินสวัสดิการ และการจัดทำฐานข้อมูลสมาชิกกองทุนฯ แนวทางการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน เน้นการระดมความคิดวิเคราะห์ปัญหาการจัดทำแผนและแนวทางการดำเนินงาน การรับรององค์กรสวัสดิการชุมชน พัฒนาเป็นธนาคารชุมชน การขอรับเงินสมทบจากรัฐบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล การส่งเงินสมทบแทนผู้ด้อยโอกาส การปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อตกลงระหว่างกองทุนสวัสดิการชุมชนกับธนาคารชุมชนเกี่ยวกับส่วนแบ่งดอกเบี้ยการปล่อยเงินกู้ (๓) การจัดการป่าชุมชนโดยสภาองค์กรชุมชนตำบลวังบ่อเกิดเวทีกลางในการเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน ในปลายปี ๒๕๕๗ ที่ประชุมวิเคราะห์สภาพปัญหาตำบลร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด ในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พบว่าเกิดการบุกรุกแนวป่าชุมชน การลักลอบเข้าใช้ประโยชน์ในช่วง

ปิดป่า แนวป่าชุมชนไม่ชัดเจนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนไม่จริงจัง จึงจัดทำโครงการวังบ่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบวชป่า พัฒนาพื้นที่ป่าเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจากความร่วมมือของสภาองค์กรชุมชนตำบล คณะกรรมการป่าชุมชน ครูและนักเรียน ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น และภาครัฐส่งผลให้ป่าชุมชนในตำบลวังบ่อ ๓ แห่ง ได้แก่ ป่าชุมชนโคกสะอาด ป่าชุมชนอุดมพัฒนา และป่าชุมชนเขานางแก้วกลับมาอุดมสมบูรณ์ เกิดแนวทางปฏิบัติในการจัดการป่าชุมชนเชิงรูปธรรม เช่น ปักหลักเขตป่าชุมชน สร้างกฎกติกา ปลูกป่าทดแทน เป็นต้น

สำหรับแนวทางการพัฒนาบทบาทสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้มีการกำหนดแนวทางที่สำคัญ ดังนี้ (๑) กำหนดนโยบายร่วมกับองค์กรท้องถิ่นและท้องที่ สร้างจุดร่วมความคิด อุดมการณ์และการทำงานร่วมกันในโครงการร่วมกัน (๒) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อองค์กรท้องถิ่นและองค์กรในระดับพื้นที่ (๓) การพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อเป็นพลังในการจัดการตนเองร่วมกันของตำบล (๔) สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นจุดเชื่อมพลังในชุมชนท้องถิ่นเน้นการทำงานเชิงพื้นที่และเชิงประเด็น (๕) การพัฒนาความร่วมมือ ข้อตกลง สร้างวัฒนธรรมการพัฒนาที่เน้นเชิงพื้นที่หรือเชิงประเด็น (๖) การพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนตำบลในด้านการบริหารจัดการ และการปฏิบัติการ

อภิปรายผล

๑. สถานภาพและบทบาทสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ข้อค้นพบจากการวิจัยพบว่า

๑.๑ การความเข้าใจในบทบาทสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชน การจัดเวทีกลางปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย ส่วนการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในชุมชนและท้องถิ่น และการเชื่อมโยงการทำงานกับกลุ่มองค์กรเครือข่ายมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะบทบาทสภาองค์กรชุมชนตำบลในฐานะเป็นกลุ่ม องค์กรชุมชนรวมตัวกันในระดับพื้นที่ช่วยสะท้อนปัญหาในระดับล่างจำเป็นต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนและท้องถิ่น อีกทั้งการทำงานต้องเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรและเครือข่ายในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ส่วนการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกและการจัดเวทีกลางปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่นั้นสร้างความสับสนในบทบาทภารกิจและหน้าที่การจัดเวทีประชาคม การประชุมต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกที่เป็นตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบลเข้าร่วมอยู่แล้ว สอดคล้องกับการศึกษาของนิภาภัทร เกสรมาศ^{๑๙}

^{๑๙} นิภาภัทร เกสรมาศ, “บทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณีสภาองค์กรชุมชนตำบลปริกอำเภอสระเดา จังหวัดสงขลา”, รายงานการศึกษานิพนธ์, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น), บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔.

เกี่ยวกับบทบาทสภาองค์กรชุมชนตำบลกับการพัฒนาท้องถิ่น พบว่า บทบาทการทำงานเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณะร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ การจัดเวทีประชุมเพื่อปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันการจัดทำข้อมูลพื้นฐานและปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มองค์กรประชาชนมีความเข้มแข็ง ประชาชนในชุมชนมีประสบการณ์ในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง และการยกระดับการพึ่งพาตนเองของชุมชน จำเป็นต้องต้องอาศัยการสร้างการเรียนรู้ของแกนนำชุมชน การปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อส่วนร่วมโดยเฉพาะการเข้าใจต่อบทบาทภารกิจและหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนตำบล

๑.๒ การดำเนินงานตามบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่ดำเนินงานด้านการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้สมาชิกองค์กรชุมชนด้านการดำเนินงานโครงการและกิจกรรม ด้านการแสดงความคิดเห็นและร่วมหารือต่อการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ ด้านกลไกการรับฟังปัญหาเพื่อเสนอปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และด้านการประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่ดำเนินงานด้านเวทีปรึกษาหารือเกี่ยวกับการบริหารงานสภาองค์กรชุมชนตำบล ด้านดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และการเสนอแนะปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือความต้องการของประชาชนต่อหน่วยงานในท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานตามประเด็นดังกล่าวเป็นไปตามภารกิจแห่ง พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ จำเป็นต้องรู้ถึงรายละเอียดและเป้าหมายที่แท้จริงของสภาองค์กรชุมชนตำบลแต่ด้วยการประชาสัมพันธ์น้อย ขาดการสื่อสาร อีกทั้งผลงานเชิงรูปธรรมจากการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลยังไม่หลากหลาย ดังนั้น สภาองค์กรชุมชนตำบลจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้สมาชิกการดำเนินงานโครงการและกิจกรรม การแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ สร้างกลไกการรับฟังปัญหาต่อองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนการประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับไชยา ภูภาคาร^๑ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดสระแก้วในการดำเนินงานตามภารกิจแห่ง พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน พ.ศ.๒๕๕๑ พบว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลเข้าใจในภารกิจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลในการดำเนินงานตามภารกิจแห่ง พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน พ.ศ.๒๕๕๑ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น การส่งเสริม สนับสนุน และการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วมและการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่สมาชิก

^๑ไชยา ภูภาคาร, “การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดสระแก้วในการดำเนินงานตามภารกิจของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พุทธศักราช ๒๕๕๑”, วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๒๓๓-๒๓๗.

สภาองค์กรชุมชนตำบลและประชาชนให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติการกิจของสภาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

๑.๓ ระดับปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า ปัญหาด้านการบริหารจัดการสภาองค์กรชุมชนตำบล ด้านการดำเนินกิจกรรมและการทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบล และด้านการทำงานร่วมกับกลุ่ม องค์กรชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งมีการดำเนินงานได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงและสนองตอบต่อชุมชนและท้องถิ่นบนฐานคนในชุมชนจัดการตนเอง การกำหนดทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการเกิดการแก้ไขปัญหาย่างเป็นรูปธรรมเพื่อขับเคลื่อนสู่ชุมชนที่เข้มแข็งที่เกิดจากความเข้าใจในระเบียบและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชนตำบล ระบบงบประมาณ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับโกวิท พวงงาม^{๑๐} ได้วิเคราะห์ แนวคิดหลักการ สภาพการดำรงอยู่ การดำเนินงาน และปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนตำบลพบว่า

ประการแรก ปัญหาการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลส่วนใหญ่มีปัญหาและอุปสรรคในความไม่เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ การจัดแจ้งเพื่อจัดตั้งชุมชนและสภาองค์กรชุมชนตำบลโดยเฉพาะขั้นตอนการจัดแจ้งซึ่งมีความจำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องสภาองค์กรชุมชนตำบล ที่ผู้นำชุมชนทุกกลุ่มต้องประชาสัมพันธ์ในกลุ่ม องค์กรชุมชนทุกกลุ่มทราบ นอกจากนี้ ยังพบว่า ประเด็นการรับแจ้งการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลในบางพื้นที่ ทำให้การปฏิบัติการกิจตามหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนตำบลทำได้น้อย ทั้งในแง่การจัดให้มีเวทีที่ปรึกษาหารือกันของประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐทำได้น้อย

ประการที่สอง ปัญหาด้านการบริหารงบประมาณในการดำเนินงานและการเกิดขึ้นของสภาองค์กรชุมชนตำบลเมื่อกลายเป็นองค์กรที่มีกฎหมายรับรอง โดยส่วนใหญ่จึงมักจะคิดถึงเรื่องงบประมาณในการขับเคลื่อนงานตามภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบล แม้จะมีประเด็นในการให้สภาองค์กรชุมชนตำบลแสวงหาความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐซึ่งสภาองค์กรชุมชนตำบลบางแห่งมีข้อจำกัด จึงทำให้ดูเหมือนว่า งบประมาณไม่มีก็ไม่สามารถขับเคลื่อนงานในระดับตำบลได้ดี

^{๑๐} โกวิท พวงงาม, “แนวทางการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อเป็นรากฐานประชาธิปไตยท้องถิ่น”, เอกสารส่วนบุคคล หลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง, (สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓), หน้า ๘๐-๘๔.

เท่าที่ควร ทั้งนี้ เพราะสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเรื่องใหม่ จะมีแต่ตำบลที่เข้มแข็งแล้วเท่านั้นที่ดูว่าเงินเป็นเรื่องรอง มีการระดมทุนกันเองในตำบลได้ แต่สำหรับตำบลที่ยังไม่เข้มแข็งและไม่เข้าใจเรื่องสภาองค์กรชุมชนตำบลมากพอ เงินยังคงเป็นเรื่องที่ต้องสนับสนุนให้งานขับเคลื่อนไปได้

ประการที่สาม ปัญหาด้านความสัมพันธ์ ความร่วมมือ และการประสานงานระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบปัญหาด้านความสัมพันธ์ ความร่วมมือและการประสานงาน ระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความเข้าใจร่วมกับกับองค์การบริหารส่วนตำบลถึงบทบาทภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบล เช่น ในเรื่องของการจัดทำแผนพัฒนาของชุมชนที่ทั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลยังขาดการประสานงานกันในการจัดทำแผนร่วมกัน ตลอดจนยังไม่มีผลักดันแผนของสภาองค์กรชุมชนตำบลเข้าสู่การจัดทำแผนขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างชัดเจน

และประการที่สี่ ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหลายแห่งยังไม่ได้รู้ถึงการมี พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยเฉพาะบุคลากรในระดับปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีรู้ถึงการมีสภาองค์กรชุมชนตำบลเกิดขึ้นในพื้นที่ และมีความเข้าใจว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถที่จะสนับสนุนสภาองค์กรชุมชนตำบลได้เนื่องจากสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นองค์กรที่ยังไม่มีกฎหมายให้การรองรับ อีกทั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลเองก็ยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทภารกิจหรืออำนาจหน้าที่ของตนเอง

๒. แนวทางการพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า บทเรียนของสภาองค์กรชุมชนตำบล ๓ แห่งที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาได้ใช้กลไกสภาองค์กรชุมชนตำบลผ่านเวทีปรึกษาหารือการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ และการเสนอแนะปัญหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคือหน่วยงานในท้องถิ่น เน้นกระบวนการแก้ปัญหาในเชิงพื้นที่และประเด็นอาทิ การจัดการตลาดชุมชน การจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน และการจัดการป่าชุมชน ทั้งนี้ เห็นว่าแนวทางการพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กลไกของสภาเป็นเครื่องมือพัฒนาเชิงพื้นที่ หรือเชิงประเด็นบนพื้นฐานการรับรู้ ตระหนัก มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาโดยอาศัยแนวทางในการดำเนินงาน ประกอบด้วย (๑) กำหนดนโยบายร่วมกับองค์กรท้องถิ่นและท้องถิ่นสร้างจุดร่วมความคิด อุดมการณ์ และทำงานร่วมกันในโครงการร่วมกัน (๒) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อองค์กรท้องถิ่น และองค์กรในระดับพื้นที่ (๓) การพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อเป็นพลังในการจัดการตนเองร่วมกันของตำบล (๔) สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นจุดเชื่อมพลังในชุมชนท้องถิ่นเน้นการทำงานเชิงพื้นที่และเชิงประเด็น (๕) การพัฒนาความร่วมมือ ข้อตกลง สร้างวัฒนธรรมการพัฒนาที่

เน้นเชิงพื้นที่หรือเชิงประเด็น (๖) การพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนตำบลในด้านการบริหารจัดการ และการปฏิบัติการซึ่งสอดคล้องกับ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์^{๑๑} ได้ศึกษาการพัฒนายุทธศาสตร์ และการบริหารจัดการที่ดีเพื่อสนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถแกนนำของขบวนการองค์กรชุมชนระดับจังหวัด กรณีจังหวัดตราด พบว่า (๑) การทำงานในระดับตำบลของสภาองค์กรชุมชนตำบล ควรเปิดพื้นที่ของสภาองค์กรชุมชนตำบลให้เป็นเวทีสาธารณะและหันมาใช้ทุนทางสังคม/ภูมิปัญญาภายในท้องถิ่นเป็นฐาน ในการขับเคลื่อน (๒) การจัดประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบล ประเด็นที่หยิบยกขึ้นมาเพื่อจัดทำแผนชุมชน ควรใช้ปัญหาาร่วมของคนในตำบลเป็นตัวตั้ง สถานที่ประชุมควรใช้พื้นที่สาธารณะของตำบล ส่วนรูปแบบ การประชุมควรเป็นแบบปรึกษาหารือ (๓) การขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาองค์กรชุมชนตำบล หน่วยในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาองค์กรชุมชนตำบลควรเน้นไปที่ระดับหมู่บ้าน เวทีขับเคลื่อนนโยบาย สาธารณะควรเป็นไปในลักษณะของการสังเคราะห์ปัญหาและความต้องการจากระดับล่าง นอกจากนี้แล้ว จะต้องประสานงานกับภาคีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนารวมถึงการจัดทีมอาสาสมัครที่เลี้ยง เพื่อช่วยในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ควรสร้างและพัฒนาพื้นที่เชิงรูปธรรมในเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ พร้อมกับการพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนตำบลให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้การจัดการตนเอง

๒. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนการสนับสนุนกลไกการทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล ให้สามารถเชื่อมโยงประเด็นงานต่าง ๆ ตามภารกิจของสถาบันฯ เพื่อให้เกิดเวทีร่วมในการพัฒนาพื้นที่ ระดับจังหวัด และภาค

๓. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจัดทำหลักสูตรพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนตำบลในด้านการบริหารจัดการ การประสานความร่วมมือ การจัดทำแผนงานและโครงการ ตลอดจนหลักสูตรเรียนรู้ในรูปแบบเฉพาะอื่น ๆ

๔. องค์กรส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐในพื้นที่ควรมีการจำบันทึก ความร่วมมือในการพัฒนา เชิงพื้นที่/เชิงประเด็นเพื่อผลักดันให้เกิดนโยบายและแนวปฏิบัติการขององค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานรัฐ ในพื้นที่

^{๑๑} ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, การพัฒนายุทธศาสตร์ และการบริหารจัดการที่ดี เพื่อสนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถแกนนำของขบวนการองค์กรชุมชนระดับจังหวัดกรณีจังหวัดตราด, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, ๒๕๕๓), หน้า ๖๔ – ๗๕.

๕. การสร้างเครือข่ายการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบลในระดับจังหวัด ระดับภาค เพื่อเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนและสร้างพลังในการผลักดันนโยบายสาธารณะต่อหน่วยงานในระดับที่สูงขึ้นไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. สภาองค์กรชุมชนตำบลควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานและกิจกรรมขององค์กรท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ หรือเอกชน ที่ก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น

๒. สภาองค์กรชุมชนตำบลนอกจากจัดรายงานสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบลประจำปีแล้ว ควรที่จะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน องค์กรท้องถิ่น หน่วยงานรัฐทราบเพื่อประชาสัมพันธ์สภาองค์กรชุมชนตำบล

๓. สภาองค์กรชุมชนตำบล ควรดำเนินงานนอกเหนือจากภารกิจตาม พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ในการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน/วิสาหกิจชุมชน การส่งเสริมอาชีพในชุมชน การพัฒนาคนรุ่นใหม่ การพัฒนาที่อยู่อาศัย (บ้าน) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (การจัดการที่ดิน การจัดการน้ำ การจัดการป่า) หรืออื่น ๆ

๔. สภาองค์กรชุมชนตำบล ควรมีการแสดงความคิดเห็นร่วมหารือต่อการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่ดำเนินงานโดยองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน ที่มีผลกระทบชุมชนและสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการรับฟังปัญหาเพื่อเสนอปัญหาที่เกี่ยวข้องต่อชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ

บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **ชุมชนนิยม : ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทซัคเซสมีเดีย จำกัด, ๒๕๔๔.

โกวิท พวงงาม. **แนวทางการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อเป็นรากฐานประชาธิปไตยท้องถิ่น**. หลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓.

ไชยา กุฎาคาร. “การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดสระแก้วในการดำเนินงานตามภารกิจของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พุทธศักราช ๒๕๕๑”. **วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗).

ชัยยนต์ประดิษฐ์ศิลป์. **การพัฒนายุทธศาสตร์ และการบริหารจัดการที่ดี เพื่อสนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถแกนนำของขบวนการองค์กรชุมชนระดับจังหวัดกรณีจังหวัดตราด**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. ๒๕๕๓.

ไพบูลย์ มาลา และคณะ. “บทบาทในการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕).

นิภาภัทร เกสรมาศ. “บทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณีสภาองค์กรชุมชน ตำบลปริก อำเภอสระเค็ด จังหวัดสงขลา”. รายงานการศึกษานิพนธ์. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น). บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๔.

ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และ อัจฉรา ชำนิประศาสน์. **ระเบียบวิธีการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์. ๒๕๔๗.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. สภาองค์กรชุมชน รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. **เอกสารประกอบงานมหกรรมวิถีพลังไท ๒**. วันที่ ๑๓-๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ณ สวนอัมพร. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

สุภางค์ จันทวานิช. **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๒.

สุธิดา บัวสุขเกษม. แนวทางการพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาตำบลหนองประดู่ อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๕๔.

เว็บไซต์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ. “**แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nesdb.go.th>[๒๔ กันยายน ๒๕๖๐].